
Zprávy ČSEtS

č. 36

říjen 2023

Obsah

Úvodní slovo předsedkyně výboru.....	1
Pozvánka na 50. konferenci ČSEtS v roce 2023.....	2
Vzpomínání k 50. výročí ČSEtS – Martin Novacký.....	3
Daniel Frynta slaví šedesát let.....	13
Obhájeno!.....	16
Představení výzkumných týmů a projektů.....	22
Zážitky ze stáží a konferencí	37
Zápis z valného shromáždění 49. konference.....	39
Cena Zdeňka Veselovského.....	40
Hospodaření společnosti.....	41
Jak přispět do zpravodaje a na facebook ČSEtS?	42

Úvodní slovo předsedkyně výboru

Milí etologové,

Letošní rok je pro Českou a slovenskou etologickou společnost významným, jelikož slavíme kulaté jubileum, a to 50-ti leté výročí konání konference, které jsme se rozhodli uspořádat na Slovensku, a to přímo ve Vysokých Tatrách. Tradičně se můžeme těšit na nabitý program, obohacený o speciální přednášky lidí, kteří se významně podíleli na chodu naší společnosti. V krásné horské přírodě si můžeme protáhnou tělo, přátelsky pohovoříme a toto pěkné výročí řádně a bohatě oslavíme.

Poměrně nedávno se kolem mne mihla otázka od mladého člověka, k čemu je vlastně dobré být členem České a slovenské etologické společnosti. Je to ve skutečnosti dobrá otázka, na kterou lze jasně odpovědět. Společnost tohoto typu propojuje dvě úžasné roviny, a to společenství kvalitních odborníků na mezinárodní úrovni a možnost předání zkušeností mladým začínajícím etologům. Naše konference poskytuje přátelské prostředí s vysokou kvalitou a dostupnou cenou, kde je možné získat vědomosti, dovednosti a domluvit si spolupráci. Podívat se, jak běží výzkum na jiných institucích, získat motivaci a chuť do další práce. Navíc i díky tradičnímu zapojení anglických sekcí vzniká možnost pozvat na naši konferenci zajímavé hosty a protrénovat si prezentování v angličtině. Udržení kontinuity takové společnosti je důležité pro budoucí rozvoj tohoto krásného oboru.

V tomto roce nás čeká volba nového předsedy/předsedkyně a dalších členů výboru. Také nás čeká aktualizace stanov společnosti díky legislativním změnám, bude zde prostor na diskusi, nové nápady a návrhy pro další roky života této skvělé společnosti.

Těším se tedy na viděnou v Tatrách.

Helena Chaloupková

Pozvánka na 50. konferenci ČSEtS

50. konferencie ČSEtS

KDY
2.-5. 11. 2023

KDE
**Kongresové
centrum
SAV ACADEMIA**

**Tatranská
Lomnica**

Slovensko

www.csets.sk

Vzpomínání k 50. výročí ČSEtS

Martin Novacký

V živote Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti je 50 – ročné výročie výnimočná udalosť. Ďakujem Organizačnému prípravnému výboru 50 – tej konferencie ČSEtS za možnosť prispieť spomienkami na činnosť, obsahovú náplň konferencii, ale predovšetkým na osobnosti, ktoré svojou invenciou formovali činnosť, myšlienkovú náplň a vedeckú úroveň Československej a neskoršie po rozdelení Československa Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti. Každoročné interdisciplinárne etologické konferencie mali pozitívny vplyv na vedecký rozvoj etológie v Čechách a na Slovensku.

Trochu histórie

Na začiatku chcem pripomenúť etapy rozvoja etológie aj v iných krajinách, ktoré boli zdrojom inšpirácie pre vznik záujmu v oblasti správania živočíchov a človeka v Čechách a na Slovensku. Po vyslovení Darwinovej evolučnej teórie inšpiráciou bola experimentátorská práca I. P. Pavlova, ktorá upozornila na individuálne reakcie živočíchov v zložitých záťažových podmienkach. To podnietilo záujem o individuálne prejavy živočíchov aj B. J. Skinnera, J. B. Watsona a F. L. Thorndikea. Venovali sa výskumu motivácie a učenia, ale vrodenným prejavom nevenovali pozornosť. Tie ale skúmali Konrad Lorenz, Niko Tinbergen a Karl von Frisch. Výskumom vrodenných inštinktívnych prejavov a vrodenných schopností učiť sa zistili, čo je podnetom pre vznik inštinktívneho správania živočíchov. Významné pre rozvoj etológie v Československu bolo ich ocenenie Nobelovou cenou v r. 1973.

Skôr, ako došlo k vytvoreniu možnosti stretávania sa etológov v rámci pravidelných etologických konferencii v Československu boli sme svedkami výskumnej činnosti vedeckých pracovníkov v rôznych vedeckých inštitúciách.

V Československu v období ešte pred 2. svetovou vojnou boli známe etologické štúdie na ulitníkoch a domácich mačkách priekopníka zoopsychológie a zoológie na Karlovej Univerzite v Prahe a na Palackého Univerzite v Olomouci prof. RNDr. Vladimíra Teyrovského.

Po druhej svetovej vojne sa na Slovensku na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského zaoberal výskumom fyziológie živočíchov a správania doc. RNDr. Mikuláš J. Vágner (1893 – 1953). Pochádzal z Petrohradu, absolvoval Agronomickú fakultu v Kyjeve a cez Sorbonnu v Paríži a Karlovú Univerzitu v Prahe, kde študoval u prof. RNDr. Bohumila Němca v r. 1940 prišiel do Bratislavy. V rokoch 1944 až 1949 publikoval 6 prác z oblasti správania včiel (*Apis mellifera*). Položil základy vedeckej a pedagogickej práce v oblasti živočíšnej fyziológie a etológie. Tragicky zahynul vo Vysokých Tatrách 27. augusta 1953. Príčina jeho smrti nebola objasnená.

Významným priekopníkom vo výskume správania živočíchov bol prof. RNDr. Zdeněk Veselovský, DrSc., dlhoročný riaditeľ ZOO v Prahe, autor mnohých publikácií z oblasti zoológie a etológie. Jeho bohatá publikačná činnosť a prednášky boli inšpirujúce. Kniha Praobyčajné zvieratá (Mladá fronta, 1964) vyšla v preklade z českého do slovenského jazyka od autora v r. 1970 (Obzor, Bratislava). Prof. RNDr. Z. Veselovský bol 30 rokov riaditeľom ZOO Praha, prednášal zoológiu a etológiu na Karlovej Univerzite a na Univerzite v Českých Budějoviciach.

Záujem o etológiu na Slovensku prerástol do aktívnej vedeckej činnosti. O problematiku správania živočíchov prejavili záujem aj humánni psychológovia. Zaujímalo ich, aký podiel v správaní človeka majú jeho biologické predpoklady. Významnou osobnosťou v histórii etológie na Slovensku bol doc. PhDr. Miroslav Bažány (1930 – 2002), riaditeľ Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, ktorý v r. 1967 zriadil na tomto pracovisku Oddelenie porovnávacej a fyziologickej psychológie. Vzniklo prvé etologické vedecko – výskumné pracovisko. Z organizačných dôvodov bolo od r. 1969 preradené na Psychologický ústav Filozofickej fakulty UK (vedúci bol PhDr. Matej Czako, CSc., pracovníci RNDr. Martin Novacký, CSc., RNDr. Peter Áč, CSc. a RNDr. Pavol Kovačovský, CSc.). Onedlho vyšla prvá vysokoškolská učebnica M. Czako a M. Novackého „Úvod do porovnávacej psychológie“, 1973 a 2. doplnené vydanie v r. 1975. V ďalších rokoch vyšla celoštátna vysokoškolská učebnica „Porovnávací psychológia“ autorov M. Czako, M. Novacký, SPN 1985 a „Základy etológie“ autorov M. Novacký, M. Czako, SPN 1987.

Náplňou pracoviska bolo štúdium etológie laboratórnych druhov cicavcov, s ktorými sa robili experimentálne pozorovania pre účely vedeckého a pedagogického procesu. Zamerali sme sa na štúdium individuálnych a konštitučných vlastností živočíchov na rôznych fylogenetických úrovniach, napr. u švábov amerických (*Periplaneta americana*) (P. Kovačovský), u niektorých druhov rýb (P. Áč), a u hospodársky významných druhov ošípaných (M. Novacký). Tieto témy bolo potrebné v tom čase prezentovať ako snahu presadiť etológiu pri riešení závažných problémov v živočíšnej veľkovýrobe.

Oddelenie porovnávacej a fyziologickej psychológie plnilo funkciu vedecko – pedagogického pracoviska na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, realizovali sa tam prednášky z porovnávacej psychológie a etológie, obhajovali sa diplomové práce študentov Katedry psychológie na FF UK, študentov Katedry zoológie a Katedry fyziológie živočíchov na PRIF UK.

Spolupráca

Nadviazali sme spoluprácu s niektorými pracoviskami v Čechách. Predovšetkým to bol Fyziologický ústav ČSAV v Prahe v Krči (PhDr. Jozef Lát, CSc., MUDr. Zdeněk Martínek, CSc.). Okrem toho aj Univerzita Palackého v Olomouci (prof. RNDr. Vítězoslav Bičík, CSc.). Spolupráca mala pre rozvoj etológie na Slovensku veľký význam. Okrem toho sme od r. 1973 nadviazali spoluprácu s Katedrou špeciálnej zootekniky na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre (dnes Univerzita poľnohospodárskych vied). Prof. Viktor Sidor, DrSc. nás vyzval ku spolupráci k problému vysokej excitability ošípaných mäsového typu, ktoré mali nadmernú úmrtnosť pri transportoch. Pokúšali sme sa o výber zvierat viacerých plemien ošípaných

s optimálnymi vlastnosťami pre veľkochovy. Záznamové aparatúry pre registráciu behaviorálnych aktivít ošípaných sme vždy pred sériou experimentov prevážali z Prahy z Fyziologického ústavu ČSAV na tri týždne autom do Nitry a po skončení pokusov späť do Prahy a to niekoľkokrát za rok. Vďaka pochopeniu PhDr. Jozefa Láta ako vedúceho pracoviska sme spoločne s MUDr. Z. Martínkom po viacerých rokoch prácu úspešne dokončili. V tejto súvislosti spomíname aj na autora registračných aparatúr pre záznam behaviorálnych aktivít Ing. Vladimíra Přibíka, vedúceho Oddelenia technického vývoja na Fyziologickom ústave ČSAV v Prahe. Prvý krát inštaláciu aparatúr urobil sám a nám v časovej tiesni veľmi pomohol. Týmito informáciami chcem zdôrazniť, že táto spolupráca medzi českými a slovenskými etológmi mala pre rozvoj etológie veľký význam.

V 70 – tých rokoch realizoval etologický výskum vo Vysokých Tatrách vedecký pracovník Výskumnej stanice Tatranského národného parku a člen Československej etologickej spoločnosti Ing. Milíč Blahout. Venoval sa etológii kamzíka vrchovského tatranského (*Rupicapra rupicapra tatrica*, Blahout 1972). Na základe kraniologických údajov, ktoré predložil Komisii pre teriológiu ČSAV v Brne, ktorú viedol prof. Kratochvíl, DrSc. bol kamzík z Vysokých Tatier oficiálne schválený ako tatranský poddruh. M. Blahout okrem viacerých publikácií napísal knihu Kamzíčia zver (Príroda, 1978) s unikátnymi fotografiami zo života kamzíkov. Podieľal sa na tvorbe dokumentárneho filmu Kamzík tatranský (kamera Mikuláš Ricotti, 1978). Bol to výborný spolupracovník, obetavý kamarát a etológmi obľúbený človek. Tragicky zahynul 17. 11. 1978 vo Vysokých Tatrách pri Šalvejovom prameni pri návrate do Tatranskej Lomnice po akcii spočítavania kamzíkov.

V týchto rokoch som realizoval aj výskum svišťa vrchovského tatranského (*Marmota marmota latirostris*, Kratochvíl, 1961). Práca trvala viacero rokov, vznikli desiatky publikácií a prednášok. S kameramanom M. Ricottim sme nakrútili dokumentárny film Svišť vrchovský.

V tomto čase vznikol záujem o etologický výskum na mnohých vedecko – výskumných pracoviskách v Čechách i na Slovensku. Nastal rozvoj etologických pracovísk na výskumných ústavoch, v zoologických záhradách, na Katedrách zoológie rôznych vysokých škôl a Univerzít. Jedným z významných výskumných pracovísk, ktoré dalo priestor pre rozvoj etológie bol Výskumný ústav živočíšnej výroby v Uhříněvsi v Prahe, kde sa začali realizovať výskumy zamerané na etológiu vybraných druhov hospodárskych zvierat. Tam začal realizovať svoj etologický výskum aj prof. Ing. Luděk Bartoš, DrSc. so svojimi spolupracovníkmi. Na Slovensku vznikol Fyziologický ústav SAV v Ivánke pri Dunaji, kde postupne uplatňovali etologické výskumy RNDr. Ľubor Košťál, CSc., RNDr. Boris Bilčík, PhD. a mnohí ďalší etológovia.

V r. 1990 vznikla Katedra živočíšnej fyziológie a etológie na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Tam našli celoživotné uplatnenie doc. RNDr. Martin Novacký, CSc. a doc. RNDr. Lucia Kršková, PhD. a postupne aj ďalší mladí etológovia, napr. RNDr. L. Olexová, PhD. a i.

Mnoho vedecko – výskumných pracovísk v Čechách tiež bolo prostredím pre rozvoj etológie. Objavovali sa mladí vedeckí pracovníci v etológii, vznikali etologické práce. Medzi týmito pracoviskami dominovali aj Zoologické záhrady.

Vznik Československej etologickej spoločnosti

Tých pár slov v úvode bolo dôležitých, aby sme sa dostali k významnej udalosti, ktorá je spojená so vznikom Československej etologickej spoločnosti. V jarných mesiacoch v r. 1973 vyzval etológov v Čechách a na Slovensku významný československý psychológ a etológ PhDr. Jaroslav Madlafousek, CSc., aby sa zúčastnili prvej Medziodborovej interdisciplinárnej etologickej konferencie v máji v r. 1973 v Bílej Třemešnej pri Dvůre Královom. Pri tejto príležitosti s úctou spomíname na sympatického a ústretového múdreho vedca a intelektuála, ktorý týmto spôsobom inicioval vznik oficiálnej Interdisciplinárnej etologickej spoločnosti pri ČSAV.

PhDr. Jaroslav Madlafousek, CSc. sa narodil 9. 5. 1922 v Jičíně. Na Filozofickej fakulte Karlovej Univerzity v Prahe vyštudoval psychológiu. Už od začiatku svojej profesionálnej dráhy sa venoval štúdiu etológie a nachádzal súvislosti v správaní zvierat a človeka.

V rokoch 1951 až 1970 prednášal na Katedre psychológie Univerzity Karlovej Porovnávaciu psychológiu a v rámci tejto disciplíny venoval veľkú pozornosť etológii. Hlavnou náplňou jeho práce však bola vedecko – výskumná práca vo Výskumnom psychiatrickom ústave v Prahe – v Bohniciach. Na medzinárodnom poli získal uznanie etologickými štúdiami o štruktúre, hormonálnych a neurofyziologických mechanizmoch sexuálneho správania laboratórneho potkana. Po odchode do dôchodku vďaka iniciatíve a veľkému nasadeniu prof. Ing. L. Bartoša, DrSc. získal miesto vedeckého pracovníka a odborného poradcu vo Výskumnom ústave živočíšnej výroby v Uhříněvsi v Oddelení etológie hospodárskych zvierat.

Tam pracoval vyše 10 rokov a svojimi odbornými znalosťami pomohol pozdvihnúť pracovisko na svetovú úroveň. PhDr. Jaroslav Madlafousek zomrel v r. 2008 ako 86 ročný.

Prezentovať tieto myšlienky a informácie považujem za dôležité hlavne preto, aby sme zdôraznili význam tohto iniciatívneho kroku PhDr. J. Madlafouska, ktorý podnietil záujem o pravidelné vedecké stretávanie sa etológov na etologických konferenciách a zdôrazňoval ich význam. Ale treba však pripomenúť, že v tejto jeho aktivite bola nápomocná aj známa doc. PhDr. Slávka Fraňková, DrSc. na ktorú s úctou spomíname.

Interdisciplinárne etologické konferencie

Prvá Interdisciplinárna etologická konferencia v krásnom prostredí Bílej Třemešnej bola úspešná. Zúčastnilo sa na nej vyše 90 účastníkov. V našich spomienkach dominuje, že nás privítal riaditeľ ZOO Dvůr Králové Ing. Jozef Vágner, ktorý v tom čase so svojimi spolupracovníkmi mal možnosť odchytať zvieratá v Afrike pri Nairobi pre ZOO Dvůr Králové. V hlavnej prednáške informoval o priebehu, organizácii, odchYTE a transporte afrických zvierat do Čiech. Sledoval adaptačné procesy zvierat a jeho prednáška bola prínosom. Informácie prispeli k úspešnému priebehu etologickej konferencie.

Z organizačných dôvodov bolo nevyhnutné, aby sa etológia etablovala na pôde troch vedeckých spoločností. Konštituovala sa Sekcia etológie pri Československej psychologickkej spoločnosti ČSAV, Sekcia etológie pri Československej zoolologickej spoločnosti ČSAV a napokon aj Sekcia etológie pri Purkyněho spoločnosti ČSAV. Každá Sekcia si zvolila pre organizačnú činnosť svoj výbor. Výbory týchto sekcií mali za úlohu zorganizovať každý rok interdisciplinárnu etologickú konferenciu striedavo v Čechách a Slovensku.

Interdisciplinárne etologické konferencie trvali 3 – 4 dni. Prípravné výbory konferencií sa snažili ich zorganizovať na krásnom a exkluzívnom prírodnom mieste Čiech a Slovenska. Boli to rôzne a historicky významné priestory napr. aj kaštieľov, horských chát a hotelov, na území chránených prírodných rezervácií, alebo národných parkov. Zvlášť obľúbené boli konferencie vo Vysokých Tatrách, napr. v r. 1977 na Sliezskej dome vo Velickej doline, v Novom meste na Morave v r. 1980, v Zvíkovskom podhradí r. 1983, vo Veľkej Lomnici v r. 1993. Všetky boli na zaujímavých miestach a mali svoje čaro.

Ale spomeňme si aj na niektoré ďalšie konferencie na zaujímavých miestach v Čechách a na Slovensku. Chcem zdôrazniť ich význam a vyjadriť poctu tým etológom, ktorí stáli pri ich zrode, veľa času venovali ich organizácii, vybaveniu dostupných termínov v tom ktorom zariadení a technickému zabezpečeniu priestorov, zabezpečovali autobusovú dopravu na prepravu účastníkov na nejakú exkurziu.

Prvá interdisciplinárna etologická konferencia bola teda v Bílej Třemešnej 10. – 11. 5. 1973, druhá bola tam tiež (2. – 3. 5. 1974), tak isto bola tam aj 3 konferencia (28. – 30. 4. 1975). Účastníci si pochvaľovali krásne prostredie a vyhovujúce podmienky. Nasledovali Vysoké Tatry – 4. interdisciplinárna etologická konferencia na Horskem hoteli Sliezskej dome (26. – 30. 4. 1977), 5. konferencia Nové Město na Moravě (25. – 28. 4. 1978), 6. konferencia Nové Město na Moravě (25. – 29. 6. 1979), 7. konferencia tiež Nové Město na Moravě (2. – 6.

6. 1980), 8. konferencia Malá Morávka (4. – 8. 5. 1981), 9. konferencia Zvíkovské Podhradí (3. – 7. 5. 1982), 10. konferencia tiež Zvíkovské Podhradí (16. – 20. 5. 1983), 11. konferencia Mikulov v Krušných horách (14. – 18. 5. 1984), 12. konferencia Malá Fatra (22. – 26. 4. 1985), 13. konferencia Kružberk (12. – 16. 5. 1986), 14. konferencia Kupařovice (18. – 22. 5. 1987), 15. konferencia Špindlerův Mlýn (11. – 15. 4. 1988), 16. konferencia Lísek u Bystřice (2. – 5. 5. 1989), 17. konferencia Smolenice (17. – 20. 4. 1990), 18. konferencia Horní Bečva (23. – 26. 4. 1991), 19. konferencia Lísek u Bystřice (6. – 10. 4. 1992), 20. konferencia Velká Lomnica (17. – 21. 5. 1993) vo Vysokých Tatrách.

Česká a Slovenská etologická společnost

Na tejto konferencii došlo k významnému organizačnému usporiadaniu Československej etologickej spoločnosti. Bolo potrebné reagovať na politické a štátne zmeny rozdelenia Československa, ktoré sa rozdelilo na dva štátne útvary – na Českú republiku a na Slovenskú republiku. K určitému riešeniu ako prirodzenej reakcie na zmenu v štáte muselo dôjsť aj v našej Československej etologickej spoločnosti. Ako predseda prípravného výboru tejto 20. etologickej konferencie spolu s ostatnými členmi Ing. Ivanom Lidayom, prof. Ing. Ondřejom Debrecényim, CSc., Ing. Vladimírom Zimmermannom, CSc. sme uvažovali, aké usporiadanie Československej etologickej spoločnosti budeme navrhovať a či náš návrh bude prijatý. V žiadnom prípade sme nepripúšťali úvahu o celkovom rozdelení spoločnosti. Na Valnom zhromaždení v tretí deň konferencie som tlmočil názor členov prípravného výboru konferencie, že navrhujeme, aby sa Československá etologická spoločnosť rozdelila tak, ako sa rozdelil štát na dva štátne útvary. Navrhli sme, aby sa od tohoto dňa Československá etologická spoločnosť upravila na Českú a Slovenskú etologickú spoločnosť. Tento návrh Valné zhromaždenie 20. etologickej konferencie jednohlasne odsúhlasilo a boli sme tomu veľmi radi. Následne sa RNDr. Ľubor Košťál venoval vypracovaniu návrhu loga Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti. Získali sme krásne a výstižné logo spoločnosti. Krajšie ani nemohlo byť.

Spomíname aj na niektoré ďalšie konferencie. Napríklad 22. etologická konferencia bola v Starej Lesnej vo Vysokých Tatrách (3. – 6. 5. 1995), 25. etologická konferencia sa uskutočnila v meste Dolní Brusnice (21. – 23. 5. 1998), 26. etologická konferencia bola v Dubovej pri Modre (6. – 8. 5. 1999), 31. etologická konferencia bola na Poľane v Horskom hoteli Poľana (15. – 17. 4. 2004), 46. etologická konferencia ČSETS bola v Bratislave (7. – 10. 11. 2019). Z priestorových dôvodov uvádzam len výber niektorých konferencií, hoci určite by si 50 – ročná etologická konferencia zaslúžila spomienky aj na všetky.

Samozrejme, že organizácia konferencií priniesla niekedy aj neočakávané starosti. Pre spestrenie rád pripomeniem príhodu zo 4. etologickej konferencie 20. – 30. 4. r. 1977 na Sliezskom dome. Túto sme organizovali s Milíčom Blahoutom. V snahe dostať účastníkov konferencie na najkrajšie možné dostupné miesto vo Vysokých Tatrách – na Sliezsky dom, vybavili sme povolenie na Správe Tanapu, aby sme mohli dopraviť účastníkov autami po vysokohorskej ceste z Tatranskej Polianky na Sliezsky dom. V noci pred príchodom účastníkov a pred začiatkom konferencie napadalo 50 cm snehu. Vedúci hotela dal príkaz na prečistenie

cesty na chatu. Pre ťažkosti asi 700 m od Horského hotela už ratrak nepokračoval. V hlbokom snehu sme pomáhali prenášať batožinu starším účastníkom konferencie. V popoludňajších hodinách konferencia začala. V tom prišiel za nami riaditeľ Horského hotela Sliezske dom Ing. Klaudo Burger, že hlavný hygienik v Poprade vydal príkaz, že sa hotel musí okamžite zavrieť a všetci musia hotel opustiť, lebo sa zistilo, že niekoľko detí z predchádzajúceho lyžiarskeho zájazdu, ktoré ráno v ten odišli hlásilo, že majú dizentériu. S Milíčom Blahoutom sme sa museli rýchlo dostať do Popradu a po dlhom a problematickom rozhovore v úlohe veľkých prosebníkov s hlavným hygienikom sa nám napokon podarilo získať súhlas, že tam konferencia ostane, keď vedúci hotela urobí najdôležitejšie hygienické opatrenia. Všetko dobre dopadlo.

Na konferenciách boli jednotlivé prednášky organizačným výborom zaraďované do príslušných sekcií. Bola to Sekcia teoretických problémov etológie, Sekcia voľne žijúcich zvierat, Sekcia etológie laboratórnych zvierat, Sekcia hospodárskych zvierat, Sekcia zvierat zo ZOO, Sekcia humánnej etológie. Na referáty bol každému autorovi určený čas, väčšinou 15 minút plus diskusia k téme. Na začiatku každej konferencie bola prednáška väčšieho rozsahu (približne jednu hodinu). Na záver konferencie boli vyžiadané prednášky s premietaním diapozitívov alebo filmov, prípadne inou prezentáciou zo zaujímavých ciest.

Zo začiatku autori prednášali svoje referáty podľa svojho výberu v súlade s technickými vymoženosťami doby. So zvyšovaním úrovne elektronickej prezentácie sa aj nároky na výber prihlasovaných referátov zvyšovali. Prípravné výbory jednotlivých konferencií určovali úroveň budúcej prezentácie, tieto mali svojich recenzentov v snahe skvalitniť výber a obsahovú úroveň referátov. Postupne si autori na tento spôsob výberu referátov zvykli. Niektorým autorom tento spôsob výberu však nevyhovoval a rady členov Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti opustili. Podmienky pre prácu neboli na mnohých pracoviskách na rovnakej úrovni, ale napriek tomu svoju prácu chceli robiť čo najlepšie a prezentovať ju.

V priebehu rokov sa stále menej objavovali etologické štúdiá z voľnej prírody. Je to pochopiteľné z hľadiska ekonomického, časového, ako aj z hľadiska mimoriadne náročného materiálového zabezpečenia napr. pre záznam aktivít, bezpečnostné opatrenia pre pozorovateľa a pod. Známe boli mnohé etologické práce Luděka Bartoša v poloprirodzených podmienkach pri výskume jeleňov európskych v obore a mnohých iných druhov vo svete, M. Blahouta pri výskume kamzíkov, M. Novackého pri výskume svišťa vrchovského tatranského. V tomto smere nás prekvapil so svojimi dlhodobými etologickými štúdiami RNDr. Stanislav Lhota s výskumom hulmanov posvätných v Indii. Jeho práce priniesli nové a presvedčivé poznatky vďaka výskumu v prírode. Napriek všetkým problémom, ktoré prináša výskum vo voľnej prírode je možné vysloviť nádej, že sa autori budú venovať takejto forme výskumu. V posledných rokoch vzbudila veľkú pozornosť práca Erika Baláža a Bruna de Amicis, ktorí sa vo Vysokých Tatrách dlhodobo venujú etológii medveďa hnedého (*Ursus arctos*).

Jednotlivé interdisciplinárne etologické konferencie mali vždy aj Posterovú sekciu. Pre autorov to bola príležitosť prezentovať svoje výsledky z výskumov.

Natíska sa aj otázka väčších autorských kolektívov. Tie sú v dnešnej dobe populárne a pochopiteľné vzhľadom na potreby vyžadovanej kvantifikácie výsledkov. Návrat k menším autorským kolektívom by mohol otvoriť cestu k individuálnejšej autorskej práci.

Chcel by som vyjadriť nádej, že v budúcnosti budeme svedkami návratu mladých etológov do prírody a že nájdu silu a riešenia pre výskum vrodených a naučených prejavov v prostredí, ktoré je teritóriom pre sledovaný živočíšny druh. To by bolo priblíženie sa k pôvodným zámerom etológie skúmať správanie zvierat v prirodzenom prostredí. Pri vyslovení týchto úvah si samozrejme uvedomujem náročnosť takejto úlohy a tí etológovia, ktorí tento typ práce si mali možnosť vyskúšať a realizovať ich dobre vedia, čo tento typ práce vyžaduje.

Stále sú prítomné problémy, týkajúce sa napr. chránenosti niektorých živočíchov a ich následného správania, ktoré po rozmnožení prinášajú problémy (napr. bobor – *Castor fiber*). Objavujú sa kritické situácie v alpínskom pásme Vysokých Tatier, kam sa dostávajú napr. psi na vôdkach, ale aj bez nich a narušujú potravinovú a sociálnu aktivitu svišťa vrchovského tatranského (*Marmota m. latirostris*, Kratochvíl, 1961). V poslednom čase na to dôrazne poukazuje zoológ a etológ Ing. Pavol Ballo, ktorý sa v súčasnosti venuje etológii svišťa vrchovského vo Vysokých Tatrách.

Objavujú sa aj problémy synantropizácie niektorých druhov vtákov a cicavcov v mestách, pri riešení ktorých by bolo možné využiť etologické metódy. Možno sa zamyslieť nad lepším využitím výskumu etológie niektorých živočíchov v poloprirodzenom prostredí ZOO.

Pre humánnu etológiu sa objavujú rôzne možnosti pri riešení narastania agresivity detí v sociálnych skupinách a gangoch mladistvých, útočnosť a kruté šikanovania, na čo síce upozorňujú psychológovia a kriminalisti, ale požadujú venovať tomu viac sústredenej pozornosti viacerých odborníkov aj iných zameraní.

Spomíname na 50 – rokov činnosti Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti. Interdisciplinárne etologické konferencie, ktoré sa uskutočňovali v priebehu týchto rokov podstatným spôsobom ovplyvňovali myslenie etológov, najrozličnejšie výskumné vedecké experimentálne práce a pozorovania a individuálny osobnostný rast vedcov. V tom možno vidieť najdôležitejší význam činnosti Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti a všetkých 50 – tich konferencií, ktorých jubileum si dnes pripomíname.

Teraz nastala chvíľa, v ktorej si chceme spomenúť aj na niektorých Čestných členov ČSAtS in memoriam. V prvom rade na PhDr. Josefa Láta, CSc. (7. 10. 1918 – 14. 1. 1988). Jeho záujem o motivačné teórie ho priviedli k pochopeniu rozhodujúceho významu etológie v behaviorálnych vedách. To sa odrazilo v jeho ďalšom vedeckom vývoji. Jednou z významných publikácií bola: Problematika motivace v pojetí reflexní teorie, behaviorizmu a etologie (Čs. fyziologie 1964, 13, 316 – 331). Na začiatku našej spolupráce sme pozvali PhDr. Josefa Láta na Filozofickú fakultu UK do Bratislavy. Rád prišiel a na pôde FF UK predniesol vo veľkom auditóriu mimoriadne zaujímavú prednášku o individuálnej excitabilite živočíchov, ktorá vyvolala veľký záujem pracovníkov Oddelenia porovnávacej a fyziologickej psychológie, ale aj pracovníkov Katedry psychológie a študentov psychológie a Katedry zoológie z Prírodovedeckej fakulty UK.

Ďalším Čestným členom ČSEtS in memoriam je MUDr. Zdeněk Martínek, CSc. (14. 6. 1925 – 20. 10. 1980). Vyštudoval na Fakulte všeobecného lekárstva Karlovej Univerzity. Ašpirantské štúdium absolvoval v Leningrade (dnes Petrohrade) na Fyziologickom inštitúte I. P. Pavlova. Potom pracoval ako vedecký pracovník vo Fyziologickom ústave ČSAV v Krči. Vývoj jeho práce postupoval od štúdia Vyššej nervovej činnosti psov Pavlovovými fyziologickými a etologickými metódami. Zaujímavé bolo jeho zistenie, že typické znaky správania dospelých jedincov možno predpovedať už v ranom veku. Mal som s ním možnosť a česť sedem rokov spolupracovať na problematike výberu ošípaných pre veľkochovy a mnoho týždňov opakovane sme strávili v laboratóriách na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre a na Fyziologickom ústave ČSAV v Krči, kde sme výsledky našej práce spracovávali a analyzovali. Bol vynikajúcim znalcom abnormálneho správania psov a skúseným bádateľom v oblasti vzniku epileptických záchvatov u psov. Tieto spontánne vznikali u niektorých jedincov vo veľkom a stimulačne chudobnom prostredí. Spomínam na neho s úctou, česť jeho pamiatke.

Ďalším významným Čestným členom Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti na ktorého s úctou spomíname pri príležitosti 50 – teho výročia ČSEtS je RNDr. Petr Donát, CSc. Bol to prvý predseda Československej etologickej spoločnosti. Bol odborným asistentom Farmakologického ústavu 3. lekárskej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Absolvoval ročný pobyt v najlepšom svetovom etofarmakologickom laboratóriu v Tufts University v USA. Bol veľmi schopný organizačný pracovník, organizačne zabezpečil tri Československé etologické konferencie a Prvú medzinárodnú etofarmakologickú konferenciu v Prahe. Bol zvoleným

starostom v obci Chýnvice u Prahy, kde bol veľmi obľúbený. Mal priateľskú, láskavú a pokojnú povahu. Externe prednášal etofarmakológiu na Prírodovedeckej fakulte UK v Prahe. Mal láskyplný vzťah ku svojej rodine. Začiatkom júna 1994 si naplánovali tri dni dovolenky, aby splnil svoj sľub manželke Eve, päťročnej Aninke a trojročnej Gabinke a ich 14 – ročnej susedke kamarádke, že ich vezme do Zoologickej záhrady v Berlíne. Pri návrate na diaľnici v Nemecku pri ťažkej autohavárii všetci zahynuli. Česť ich pamiatke. RNDr. Peter Donát bol našim dobrým spolupracovníkom a kamarátom. Keď zomrel mal 39 rokov. Žije v našich spomienkach.

Spomínanie na 50 rokov činnosti Českej a Slovenskej etologickej spoločnosti, 50 každoročných etologických konferencií a považujem to za veľký príbeh. Rád by som spomenul menovite všetky tie etologičky a všetkých tých etológov, ktorí sa podieľali na organizácii jednotlivých Interdisciplinárnych konferencií a chcel by som im poďakovať za ich prácu a obetavosť. Všetky konferencie boli vždy perfektne pripravené a umožňovali v pohode a v kolegiálnom duchu prežívať prednášané výsledky práce etológov. Rád by som menovite spomenul aj všetkých členov ČSEtS v jednotlivých obdobiach, ktorí tvorili atmosféru vedeckých zasadnutí, ale aj voľnej rozpravy v kuloároch.

Želám Vám všetkým radosť z vedeckej práce, veľa sily a motivácie, dobré nápady a myšlienky a možnosť ich aj realizovať a uviesť do života. Prajem Vám veľa šťastia, zdravia a pocitu osobného úspechu.

Bratislava 11. 5. 2023

Doc. RNDr. Martin Novacký, CSc.

Daniel Frynta slaví šedesát let

Letošní rok oslaví prof. Daniel Frynta svoje šedesáté narozeniny. Když se zamyslím nad harmonogramem jeho posledního měsíce, myslím, že i lecjaký čtyřicátník by měl co dělat jej zvládnout. V době psaní tohoto příspěvku vede terénní exkurze ze zoologie v lednicko-valtickém areálu. Tam se přesouval bezprostředně po čtrnáctidenní expedici do Ázerbájdžánu. Ihned po návratu z Lednice opět odjíždí na praktikum ze sociobiologie do zoo ve Dvoře Králové. Daniel Frynta se prostě nezastaví. Celý svůj život zasvětil vědě a výuce, zoologii a etologii. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy (PřF UK) se mu stala domovem, kde snídá, obědvá, často i večeří a tráví své víkendy. Studenti a kolegové se stali jeho rodinou.

Jeho láska k přírodě a zvířatům se projevila už v útlém dětství. Narodil se 27. srpna 1963 v Praze do rodiny básníka Emanuela Frynta a herečky a pedagožky Ady Fryntové Waldové. Dětství v této velmi kulturně založené rodině ho značně ovlivnilo. Ještě dnes s láskou vzpomíná, jak rád naslouchal hovorům svých rodičů a jejich známých, mezi které patřil například Bohumil Hrabal, Ilja Hurník či Ivan Medek. Bezmezná láska jeho maminky mu navíc umožnila rozvíjet jeho zoologické koníčky a také postupně navázat kontakty s lidmi přírodovědného zaměření.

Po absolvování Akademického gymnázia v Praze v roce 1981 už jeho kroky logicky směřovaly na Přírodovědeckou fakultu, kde pod vedením profesora Zdeňka Veselovského vypracoval a v roce 1987 úspěšně obhájil diplomovou práci zaměřenou na srovnání exploračního chování sedmi druhů myšovitých hlodavců. Pan profesor Veselovský jistě stojí za jeho velkou láskou ke sledování chování zvířat. Ve srovnávacím studiu hlodavců pokračoval i během doktorských studií pod vedením prof. Vladimíra Hanáka, které završil obhajobou

dizertační práce v roce 1995. Dvanáct let na to se stal docentem. Oblasti jeho vědeckého zájmu se v průběhu let stále rozšiřovaly a rozšiřovaly. Není tedy divu, že při jmenovacím řízení profesorem v roce 2019 již nebyl jen zoolog, ale úspěšně publikoval i v oborech evoluční biologie, ekologie, genetiky či psychologie. Nikdy totiž neváhal chopit se jakékoliv zajímavé příležitosti a návrhu na spolupráci.

Akademické působení profesora Frynty je impozantní. Je garantem celé řady předmětů pro studenty bakalářského, magisterského i doktorského stupně studia. Mezi ty nejdůležitější patří právě kurz etologie, sociobiologie, behaviorální ekologie, evoluční biologie či ekomorfologie. Sám je garantem studijního oboru Etologie a ekologie a

vedoucím Oddělení etologie a ekologie na Katedře zoologie PŘF UK. Během svého působení školil nepočítaně bakalářských a diplomových prací. Mnozí jeho doktorští studenti se stali úspěšnými vědci a pedagogy. Kromě pedagogické činnosti je velmi činný i ve vědě, což dokládá více než 150 publikací v odborných časopisech.

Jeho velkým zájmem posledních let se stal výzkum vztahu lidí ke zvířatům. Stojí za geniálně jednoduchou myšlenkou, jak objektivně zkoumat subjektivní názor lidí na zvířata. Jedná se o tzv. obrázkovou metodu, která se etablovala jako validní nástroj ve světové vědě a umožňuje nám hodnotit lidské emoce vyvolané zvířaty. Na toto téma získal se svými kolegy několik grantů a publikoval velké množství článků v zahraničních odborných časopisech. Postupně se tak mohla projevit i jeho láska k etnografii završená mezikulturním srovnáním vnímání strachu a krásy ze zvířat etnik z různých koutů světa. Za zmínku stojí jeho opakované výzkumné expedice do Kamerunu za kmeny Bantu a Baka. Následovalo mnoho cest do Afrického rohu, kde přímo v kolébce lidstva statečně zkoumal pod dohledem vojáků s kališnikovými koevoluci lidí s jedovatými hady.

Je těžké vyjmenovat všechny Danielovy úspěchy. Proto na konec přidám raději pár osobních vzpomínek. Již v prvním ročníku na Přírodovědecké fakultě jsem si zapsala Etologii a sociobiologii. Hned po první Danielově přednášce bylo jasné, že jiného školitele nebude potřeba hledat. Obzvláště poté, co se ukázalo, že kromě lásky ke hlodavcům má značně pozitivní vztah i k plazům. Když v mém třetím ročníku studia odjel s kolegyněmi na tři týdny na Kubu a mne nechal na starost všechny jeho domácí mazlíčky, měla jsem na pilno. Moje práce však byla řádně odměněna. V Zoo Praha se akorát začali líhnout varani mangrovoví. Ty nabídli do deponace a na výzkum právě profesorovi Fryntovi. Inu, a protože byl na Kubě, začala jsem se o ně starat já. Nikdo tehdy netušil, že právě varan byl můj vysněný, byť pro svoji velikost a

exotičnost zcela nerealistický, modelový organismus pro diplomovou práci. Po příjezdu se mi Daniela podařilo uprosit a rázem měl doma 40 varanů, které byl ochotný ubytovat téměř na pět let. Sen se stal skutečností. Danieli díky! Doufám, že jsem ti to vynahradila alespoň těmi publikacemi, které jsme spolu o varanech napsali. Také děkuji za tvou veškerou podporu, kterou jsi do mne, ale i do mnoha dalších studentů a kolegů s důvěrou vložil. Věřím, že tvé memy byly důkladně zasety a zakořeněny v nás. Naučil jsi nás mnoho. Nikdo z nás nezapomene na tvá moudrá slova o tom, že: „věc je složitá...“

Milý Daniely, Tvoje stesky, že za tebou chodíme s „problémy“, které už nikdo jiný neumí vyřešit, budiž ti důkazem tvé odborné erudice. Přeji ti, aby se ti i v následujících letech, stejně jako doposud, stále dařilo tyto úkoly zdárně vyřešit. Hodně zdaru do další dekády bádání. Máme ještě mnoho projektů, které je potřeba dokončit...

Petra Frýdlová

Obhájeno!

Karel Novák: Změny fyziologie a chování služebních psů v souvislosti s vyhledáváním pohřešovaných osob v terénu

Karel Novák (*1992, Brandýs nad Labem) je výzkumným pracovníkem Katedry etologie a zájmových chovů ČZU v Praze, kde vystudoval zootechniku a aplikovanou zoologii. Doktorskou disertační práci s názvem Změny fyziologie a chování služebních psů v souvislosti s vyhledáváním pohřešovaných osob v terénu pod vedením doc. Ing. Heleny Chaloupkové, Ph.D. obhájl v září 2022.

Abstrakt: Cílem práce bylo zjistit míru fyziologického a pohybového zatížení psa během simulovaného pátrání ve volném terénu a objasnit vliv objemu zátěže a faktorů vnějšího prostředí na fyziologický stav a pohybovou aktivitu psa. Sběr dat probíhal formou celodenních simulovaných pátracích akcí, kontinuálně byla sledována pohybová aktivita psů za využití GPS. Testováno bylo celkem 54 psů obou pohlaví a různých plemen ve věku od 2 do 10 let. Zkoumaný soubor zahrnoval psy certifikované i necertifikované v oblasti vyhledávání pohřešovaných osob. Analyzovanými fyziologickými parametry byly tělesná teplota, variabilita srdeční frekvence a salivární kortizol. Analýza pohybové aktivity zahrnovala rychlost pohybu, efektivitu pohybu (poměr času stráveného v horizontálním pohybu a celkového času pohybu) a celkový čas pátrání v terénu. Tělesná teplota se významně zvýšila vždy po zátěži. V případě salivárního kortizolu se snížila koncentrace při měření jak po zátěži, tak po relaxaci. Rychlost horizontálního pohybu se nelišila mezi certifikovanými a necertifikovanými psy, avšak efektivita pohybu byla u certifikovaných psů vyšší a celkový čas pátrání kratší. Se zvyšující se sklonitostí terénu rychlost horizontálního pohybu poklesla a celkový čas pátrání vzrostl. Obtížnější prostupnost terénu snížila rychlost i efektivitu pohybu a přispěla k delšímu celkovému času pátrání. Tato práce potvrzuje fyzickou náročnost vyhledávání pohřešovaných osob v terénu, zároveň však lze konstatovat, že psi nejsou neúměrně fyzicky zatěžováni ani při celodenní simulované pátrací akci. Certifikovaní psi, kterým nechybí trénink a zkušenosti, zvládají pohyb v terénu efektivněji, což může mít nezanedbatelný vliv na úspěch reálných pátracích akcí po pohřešovaných osobách.

V současnosti: Na katedře etologie a zájmových chovů ČZU Karel pokračuje ve výzkumu zátěže a stresu u služebních psů, výsledky dosavadního výzkumu v oblasti pohybové aktivity psů při

vyhledávání pohřešovaných osob publikoval v roce 2022 spolu s kolegy v časopise Applied Animal Behaviour Science. Dále se zabývá hravým chováním u potkanů a podílí se na výuce předmětů „etologie“ a „chov exotických savců“. Je členem České a slovenské etologické společnosti, pracovní zkušenosti sbíral mj. jako průvodce a lektor vzdělávacích programů v Zoo Praha a jako chovatel v záchranné stanici Pavlov. Žije v Horce nedaleko Libochovic, kde se spolu s manželkou Lucíí podílí na vedení malé rodinné farmy.

Petra Eretová: Schopnosti člověka porozumět signálům psa

Petra Eretová (*1992, Plzeň) působí jako vědecko-výzkumný pracovník na Katedře etologie a zájmových chovů Fakulty agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů České zemědělské univerzity v Praze, a také v rámci Centra pokročilých studií mozku a vědomí při Národním ústavu duševního zdraví. Věnuje se vzájemným vztahům a komunikaci domácích zvířat s člověkem, výzkumu emocí a kognice u zvířat a vývoji epizodické paměti u předškolních dětí. Svou dizertační práci s názvem Schopnosti člověka porozumět signálům psa pod vedením doc. Ing. Heleny Chaloupkové, Ph.D. obhájila v září 2022 na ČZU v Praze. Komunikačním signálům psů se věnuje nadále v rámci mezinárodního projektu zkoumajícího vizuální komunikaci brachycefalických psů. Ve volném čase se věnuje ručním pracím a chovu žížal, rozmazluje své dvě kočky a snaží se vyhýbat vaření.

O zaměření výzkumu a disertační práce:

Zjišťovali jsme, jak jsou lidé schopni porozumět komunikačním signálům psů v různých situacích. Zaměřili jsme se zejména na děti předškolního a mladšího školního věku, protože jsou často terčem závažných útoků psů a ne vždy se jim dovedou vyhnout. Skupině dětí ve věku od čtyř do dvanácti let jsme přehrávali akustické nahrávky a videa chování a vokalizace psů ve třech každodenních situacích a zjišťovali jsme, zda děti dokáží správně situaci určit a jaké emoce s nahrávkou asociují. Zjistili jsme, že mezi pátým a šestým rokem života nastává jasný zlom, přičemž děti nad touto hranicí jsou schopny celkem spolehlivě signály psů rozeznat, ale mladší děti nikoliv. Tento vývoj není u dětí ovlivněn jejich pohlavím ani zkušeností se psy. Našli jsme však nesoulad v rozlišování jednotlivých emocí, kdy radost a strach u psů děti rozeznávaly podstatně hůře než agresi. Tento jev je z evolučního hlediska velmi důležitý.

Dále jsme spolu s kolegou dr. Náhlíkem z Jihočeské univerzity testovali schopnosti rodičů předškolních dětí identifikovat potenciálně nebezpečné interakce mezi dítětem a psy různých plemen. Dle našich výsledků mnoho testovaných rodičů považuje řadu zachycených situací za bezpečnou, zejména jsou-li demonstrovány plemenem psa, které je obecně doporučováno do rodin s dětmi (labradorský retrievr). Oproti tomu byli malý teriér a pes typu bull hodnoceni značně váhavěji. Pouze situace, kdy dítě na fotografiích sahalo psům do misky s potravou, byla obecně hodnocena jako potenciálně nebezpečná pro všechny zúčastněné psy. Tento výzkum potvrzuje, že lidé se nechají vzhledem psa snadno ovlivnit, avšak je nutné mít na paměti, že všichni psi mohou být nebezpeční za podmínek, které nemusí být na první pohled zřejmé.

Disertační práce obsahovala také část dosud probíhajícího výzkumu o vizuální komunikaci brachycefalických psů. Z prvotní analýzy je zřejmé, že psi s krátkou lebkou jsou laickými pozorovateli hodnoceni výrazně pozitivněji než stejně velcí a podobně vypadající psi s dlouhou lebkou. Tato část výzkumu momentálně prochází přípravou k publikaci a její výsledky budou jistě zveřejněny na těchto stránkách v budoucích ročnících.

Barbora Vobrubová: Analýza chování z pohledu opakovatelnosti

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Katedra zoologie, školitel: Daniel Frynta.

Abstrakt: Tato práce se zabývá opakovatelností chování, což je velmi vhodný nástroj pro kvantifikaci personality, která je definována jako konzistentní interindividuální rozdíly. Obsahuje pět studií, které nazírají na opakovatelnost a personalitu z různých úhlů.

V první práci se soustředím na popis historie studia personality, u jakých savců je nejčastěji měřena, a přináším metaanalýzu dat z publikovaných prací. Nejvyšší opakovatelnost se ukázala u aktivity, nejnižší u agresivity a exploračního chování. Následující dvě práce se zabývají projevy personality v exploračním chování u krysy obecné (*Rattus rattus*). První z nich zkoumá habituaci v průběhu opakovaného testování, která je nejvýraznější u head-dippingu (nahlížení do děr) v hole board testu. V této práci je také demonstrován rozdíl mezi použitím různých metod výpočtu opakovatelnosti, kdy započítání systematického efektu habituace zvýšilo odhady opakovatelnosti. Na ni navazuje další studie, která sleduje hladiny fekálních glukukortikoidových metabolitů (fGCM), jejich diurnální cyklus a souvislost právě s exploračním chováním. fGCM se ukázaly jako interindividuálně variabilní charakteristika, která je dobře opakovatelná, i když podléhá velkým diurnálním výkyvům. Asociace hladin fGCM a prvků exploračního chování nebyla příliš přesvědčivá, nicméně zajímavým detailem byla absence korelace mezi fGCM a head-dippingem v hole board testu. Výsledky obou prací naznačují, že head-dipping může být dobrou charakteristikou čistě exploračního chování v novém prostředí.

Práce je doplněna o studii změn korelační struktury chování v testech exploračního chování v průběhu dospívání u bodlinetek egyptských (*Acomys cahirinus*). Opakovatelnost chování, testovaného v subadultním stádiu a v dospělosti, byla poměrně nízká. Vzhledem k tomu, že korelační struktura byla u těchto dvou životních stádií různá, předpokládáme, že nízká opakovatelnost byla způsobena přestavbou personality v průběhu dospívání, která u subadultních jedinců nebyla ještě zcela dokončená.

Změny struktury chování ukazuje i poslední studie, zabývající se chováním hroznýšů mexických (*Boa imperator*). I u těchto fylogeneticky vzdálených zvířat se ukázala přestavba struktury personality v průběhu dospívání. Opakovatelnost chování byla nejvyšší u chování s nejvyšší ekologickou relevancí, což bylo u hroznýšů potravní chování (např. latence ulovení kořisti), a u tepové a dechové frekvence.

V současnosti: V současnosti pracuji jako redaktorka časopisu Agricultural Economics - Czech, vydávaném Českou akademií zemědělských věd.

Obsah disertace: Žampachová, B., Landová, E., Frynta, D. (2017). Methods for measuring mammalian personalities: In which animals and how accurately can we quantify it?. *Lynx, nová série*, 48: 183-198. **Žampachová, B., Kaftanová, B., Šimánková, H., Landová, E., Frynta, D. (2017).** Consistent individual differences in standard exploration tasks in the black rat (*Rattus rattus*). *Journal of Comparative Psychology*, 131(2), 150. // **Vobrubová, B., Fraňková, M., Štolhoferová, I., Kaftanová, B., Rudolfová, V., Chomik, A., Chumová P., Stejskal V., Palme R. & Frynta, D. (2021).** Relationship between exploratory activity and adrenocortical activity in the black rat (*Rattus rattus*). *Journal of Experimental Zoology Part A: Ecological and Integrative Physiology*, 335(2), 286-295. // **Frynta, D., Tomanová, L., Holubová, K., Vobrubová, B., Štolhoferová, I., Rudolfová, V.** (submitted to *Behavioral Processes*). Structural consistency of exploratory behaviour and boldness of sub-adult and adult spiny mice (*Acomys cahirinus*) in six different tests. // **Šimková, O., Frýdlová, P., Žampachová, B., Frynta, D., Landová, E. (2017).** Development of behavioural profile in the Northern common boa (*Boa imperator*): Repeatable independent traits or personality? *PLoS One*, 12(5), e0177911.

Představení výzkumných projektů a týmů

Vplyv načasovania organického enrichmentu na produkciu, zdravie a odolnosť prasíat voči stresu

Väčšina prasíat chovaných v roštových ustajneniach má k dispozícii len málo efektívny enrichment ako sú reťaze, drevo či plastové predmety. Takýto enrichment je pre prasatá málo atraktívny a na ich welfare (a produkciu) má iba minimálny pozitívny vplyv. Bohužiaľ zatiaľ neexistuje veľa druhov enrichmentu vhodného do roštových ustajnení. Naším cieľom preto bolo navrhnúť vhodný enrichment pre prasatá v roštových ustajneniach. Ďalším cieľom štúdie bolo porovnať vplyv enrichmentu na prasatá v období po odstavě a v období výkrmu. Do nášho experimentu realizovanom na AFBI farme v Severnom Írsku sme zahrnuli 280 odstavčiat ustajnených v štandardnom (n= 14 skupín) alebo obohatenom (n= 14 skupín) roštovom ustajnení. Odstavčatá v štandardnom ustajnení mali k dispozícii len kúsok dreva a plastovú hračku ako enrichment. Odstavčatá v obohatenom ustajnení mali ako enrichment aj krmnu repu a vrece z jutoviny. Po 7. týždňoch boli prasatá prevezené do výkrmu. Polovica zvierat mala k dispozícii rovnaký enrichment ako predtým. Zvyšné jedince však boli premiestnené do opačného typu ustajnenia, t.j., zo štandardného do obohateného a naopak. Výsledky štúdie ukázali, že počas obdobia odstavu prasatá v obohatenom ustajnení skonzumovali menej krmiva, ale jeho konverzia bola lepšia. Počas prvých 2 týždňov po odstavě mali odstavčatá v obohatenom ustajnení aj menej poranení uší. Pozitívny vplyv enrichmentu počas obdobia odstavu sa prejavil aj v neskoršej perióde života prasíat. Jedince, ktoré boli ako odstavčatá chované v obohatenom ustajnení, mali totiž lepšiu konverziu krmiva a vyššiu hmotnosť na konci výkrmu. Spotreba krmiva bola nižšia u prasíat v obohatenom ustajnení aj počas obdobia výkrmu. Jedince, ktoré boli počas obdobia odstavu i výkrmu ustajnené v obohatenom ustajnení, mali v období výkrmu na tele menej poranení. Na základe našich výsledkov môžeme zhrnúť, že krmna repa a vrecia z jutoviny sú efektívny enrichment pre prasatá v roštovom ustajnení.

Katarína Bučková

Bučková K., Muns, R., Cerón, J., Kyriazakis, I.: Consequences of timing of organic enrichment provision on pig performance, health and stress resilience after weaning and regrouping. *Animal* 16, 100637, 2022. <https://doi.org/10.1016/j.animal.2022.100637>

Jak se bojí hadů v Africe?

Tak přesně na to jsme se ptali při lošské výpravě do Somalilandu. Africký roh je totiž považovaný za kolébkou lidstva, a je tedy ideálním místem pro mezikulturní výzkum. Náš projekt měl za cíl odhalit, jestli jsou postoje k některým zvířatům aspoň částečně vrozené či dané pouze kulturou nebo osobní zkušeností. Jak se dá něco takového zjistit? Základem našeho výzkumu je „obrázková technika“ neboli kartičky s obrázky zvířat. Účastníci výzkumu pak mají za úkol seřadit kartičky podle nějaké emoce, například podle strachu, který v nich zobrazená zvířata vzbuzují. Ačkoliv se tato metoda může zdát až příliš jednoduchá, ve skutečnosti má celou řadu výhod. Předně je to tak snadný úkol, že jej zvládne kdokoliv včetně malých dětí nebo osob, z jejichž jazyka jste zvládli jen pár slov. Druhou velkou výhodou je, že je tímto způsobem možné testovat v podstatě kdekoli – ve škole, u rybníka, v pralese, nebo na savaně. A třetí důležitá výhoda je to, že testované „subjekty“ tento úkol většinou baví a jsou tedy motivovaní jej splnit, což je něco, co každý etolog jistě ocení. Jinou výzkumnou metodou, kterou jsme v Somalilandu využili, bylo sledování pohybu očí, tedy tzv. eye-tracking. Prostřednictvím eye-trackingu můžeme měřit spontánní pozornost, kterou respondenti věnují různým stimulům.

Daniel Frynta provádí testování „obrázkovou metodou“ na Univerzitě v Boramě

A jaká zvířata nás vlastně zajímala? Především to byli hadi. V jednom z dílčích výzkumů jsme se zaměřili na lokální faunu hadů a zjišťovali jsme, zda místní lidé znají jednotlivé hady a jejich reálnou nebezpečnost. Ukázalo se, že i když téměř každý okamžitě poznal pravděpodobně nejnebezpečnější druh – zmiji pyramidovou (*Echis pyramidum*) – jiné velmi nebezpečné druhy, například černá mamba (*Dendroaspis polylepis*), se

umísťovaly až na posledních místech žebříčku domnělé nebezpečnosti. S jinými obrázky jsme zkoumali, který z hadích morfotypů vzbuzuje nejvyšší strach. Přestože Somálci i Češi dostali k řazení pouze černé siluety hadů, panovala mezi všemi respondenty překvapivě vysoká shoda! Hadi, kteří u všech vyvolávali nejvyšší strach, byli jednoznačně ti se zmijovitým tvarem těla. Jiný obrázkový set nejrůznějších obratlovců ukázal, že Češi i Somálci považují ptáky a velké šelmy za jedny z nejkrásnějších zvířat. Na rozdíl od Čechů se však Somálcům velmi líbí také domácí zvířata, zejména velbloudi a kozy. V eye-trackingovém experimentu jsme pak zkoumali, zda hadi ve výstražné pozici přitahují vyšší pozornost než hadi v klidové pozici. Ukázalo se, že tomu tak u kober i zmijí skutečně je, a to i přesto, že většina respondentů výstražnou pozici zmije na dotázání nedokázala identifikovat.

Ve všech těchto výzkumech navíc panovala vysoká shoda mezi Somálci a Čechy, zdá se tedy, že naše postoje ke zvířatům jsou aspoň z části vrozené.

Zmiňované experimenty jsou jen malou ukázkou z celkového množství, které jsme v Somalilandu (a následně i v Česku) provedli. Většina z nich už je zpracovaná a brzy se tak snad budete moct o každém z nich dočíst do všech podrobností.

Prozatím aspoň první z nich: Rudolfová, V., Štolhoferová, I., Elmi, H. S., Rádlová, S., Rexová, K., Bertí, D. A., Král, D., Sommer, D., Landová, E., Frýdlová, P., & Frynta, D. (2022). Do Spiders Ride on the Fear of Scorpions? A Cross-Cultural Eye Tracking Study. *Animals*, 12(24), 3466. <https://doi.org/10.3390/ani12243466>

Iveta Štolhoferová a Petra Frýdlová
účastnice expedice

Role vizuálních, olfaktorických a akustických vodítek ve vnitropohlavní kompetici: psychologické a fyziologické koreláty

Různé formy kompetice jsou součástí celé řady sociálních interakcí. Významnou roli při nich přitom hraje aktuální dominantní status jedince, jenž vzniká výhrou či prohrou v kompetici. V našem projektu testujeme řadu psychologických (např. aktuální emoční vyladění, vnímání dominance vlastní i cizí) a fyziologických faktorů (hladiny testosteronu a kortizolu), které doprovázejí změny v dominantním statusu vlivem výhry a prohry, i jejich dílčí vztahy. Ke sběru dat ve standardizovaných podmínkách disponujících zároveň vysokou realističností využíváme prostředí virtuální reality, jež nám umožňuje věrně simulovat kompetitivní situaci. Zároveň prozkoumáme, zda jsou lidé schopni aktuální změnu v dominantním statusu posuzovat na základě vizuálních, olfaktorických a akustických vodítek. Taková schopnost by

totiž byla výhodná při rozhodování se o budoucím chování jako je vyhýbání se potenciálně nebezpečným jedincům či vytváření spojení. V neposlední řadě budeme zjišťovat, jak vystavení (prostřednictvím tělesné vůně) vítězným i poraženým jedincům ovlivní kognitivní výkon a chování ostatních.

Mgr. Jitka Třebická Fialová, Ph.D.
spoluřešitelka projektu

Zhodnocení dopadů nekontrolovaného příkrmování veřejností na populaci sysla obecného a vhodnosti takových populací pro repatriační účely

Sysel obecný (*Spermophilus citellus*), který přirozeně obývá stepní stanoviště, patří na našem území mezi kriticky ohrožené druhy. Dnes se u nás vyskytuje především na lokalitách, které mu svým charakterem stepní prostředí nahrazují a kde bývá v kontaktu s člověkem (např. sportovní letiště, venkovní sportoviště, rekreační plochy). Relativně velký a snadno pozorovatelný hlodavec s denní aktivitou se poté na mnoha takových místech těší pozornosti

člověka. Jedním z takových míst je také syslí kolonie na Radouči v Mladé Boleslavi, kde intenzivní příkrmování syslů veřejností dokonce vedlo k navýšení jejich početnosti. Toto navýšení poté vedlo k úvahám o možném využití této populace jako potenciálního zdroje jedinců pro repatriace. V roce 2021 se uskutečnil první přesun několika desítek jedinců na lokality, kde syslů naopak znepokojivě ubylo.

Během pravidelného monitoringu kriticky ohroženého sysla, který každoročně zajišťuje Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR) a který probíhá také na Radouči, však byli na této lokalitě pozorováni i jedinci ve velmi špatné tělesné kondici. Předpokládá se tedy, že intenzivní příkrmování lidmi má na syslí kolonii i negativní dopady, jakými by mohly být například vyšší stres plynoucí ze zvýšené hustoty jedinců, vyšší míra přenosu endoparazitů či změny ve střevním mikrobiomu. AOPK ČR proto ve spolupráci s katedrou zoologie PŘF UK zahájila v roce 2021 studii plánovanou na tři roky, jejímž cílem je zhodnotit dopady takového

intenzivního příkrmování. Syslové jsou dvakrát během sezóny (v dubnu a červnu) odchyťováni do klecových pastí, aby mohl být zjištěn jejich reprodukční stav, hmotnost a odebrán trus pro analýzu stresových hormonů, střevních parazitů a střevního mikrobiomu. Odchyťováni jsou nejen jedinci na Radouči, ale také na nedaleké lokalitě letiště Bezděčín, což poskytne alespoň rámcové srovnání s nepřikrmovanou populací.

RNDr. Irena Schneiderová, Ph.D.

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

Skupina výzkumu etologie Martiny Konečné na PŘF JU

Pod vedením Martiny Konečné vznikla na PŘF JU skupina, která se tématicky věnuje zejména výzkumu individuální variability v chování nebo-li konceptu osobnosti u zvířat. Dále se věnujeme například výzkumu sociální hierarchie, behaviorální endokrinologie zejména stresových hormonů nebo péči o potomstvo. Nově se chystáme na výzkum mikrobiomu nebo vlivu sociálního prostředí na chování jedince. Studujeme zejména primáty, člověka ale nově i například africké podzemní hlodavce rypoše. Výzkum provádíme v terénu (Indie, Gibraltar, Maroko, Papua Nová Guinea), v evropských zoologických zahradách nebo v laboratořích. Spolupracujeme se zahraničními pracovišti například ve Velké Británii, Rakousku a USA.

Více informací zde: <http://zoo.prf.jcu.cz/index.php/staff-item/konecna-martina/>

Fotografie tehdejších členů skupiny s primatologem Stanislavem Lhotou na konferenci ČSEtS 2019 v Ostravě.

Zleva: Stanislav Lhota. Michaela Másílková, Barbora Kuběnová, Magdaléna Hadová, Klára Valentová, Ivana Maršíková, Martina Konečná s dcerou.

Ústav chovu zvierat - Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovensko

<https://fapz.uniag.sk/sk/ustav-chovu-zvierat/>

Kontaktná osoba doc. Mgr. Peter Juhás, PhD. Peter.Juhas@uniag.sk

Hlavná úloha Ústavu chovu zvierat je výuka predmetov a vedecká práca zameraná na chov techniku a technológiu chovu hospodárskych, exotických aj spoločenských zvierat. Významnú rolu v úlohu tvorbe dobrých životných podmienok zvierat (welfare) zohráva štúdium správania zvierat.

Ústav chovu zvierat disponuje podmienkami pre pozorovanie, záznam a analýzu správania v maštalných podmienkach aj pokusných podmienkach. Súčasťou ústavu je Experimentálne centrum hospodárskych zvierat, kde je možné vykonávať habítuačné testy pre menšie zvieratá (ošípané, teľatá, ovce, psy). Zariadenie umožňuje vykonávať pokusy s vplyvom prostredia na správanie odstavčiat a čiastočne aj prasníc v období pôrodu. Pozorovanie a pokusy so správaním dojníc, ošípaných, oviec, koní a hydiny je možné vykonávať

v prevádzkových podmienkach na farmách vo vlastníctve univerzity. Odborní zamestnanci Ústavu chovu zvierat sú garantmi chovu jednotlivých druhov zvierat na univerzitných farmách. Samostatnými zariadeniami Ústavu sú Sokoliareň s chovom dravých druhov vtákov, MiniZoo s chovom poľovnej zveri a Vivárium s exotickými zvieratami.

Vedecká práca pracovníkov Ústavu z oblasti správania sa v posledných rokoch zameriava na zmeny chovateľského prostredia ošípaných s cieľom znížiť výskyt nežiadúcich prvkov správania, správanie teliat a matiek v období prvých hodín po pôrode, záťažových testov koní vo výcviku a hodnotenie welfare s využitím prvkov správania pri rôznych druhoch zvierat. V Sokoliarni prebieha výcvik dravých vtákov a hodnotenie správania počas výcviku v závislosti na faktoroch prostedia.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Prírodovedecká fakulta, Ústav biologických a ekologických vied

Vedúci sekcie etologického výskumu: RNDr. Igor Majláth, PhD.

Zamestnanci: RNDr. Natália Pipová, PhD., RNDr. Viktória Majláthová, PhD.

Modelové živočíchy : Jašterice čeľade Lacertidae
Kliešte čeľade Ixodidae

Témy: Obranné správanie jašteríc v prirodzenom prostredí
 Lateralita jašteríc v klasických bludiskách
 Exploračné správanie jašteríc v testoch otvoreného poľa pod vplyvom parazitov
 Správanie kliešťov v modifikovaných behaviorálnych arénach a bludiskách
 Správanie kliešťov v elektromagnetickom poli
 Testovanie zmien správania kliešťov pod vplyvom prírodných aj syntetických repelentov
 Testovanie správania laboratórnych potkanov

Pracovisko aplikovanej etológie a profesijnej etiky

Je súčasťou Katedry verejného veterinárskeho lekárstva a welfare zvierat, Univerzity veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach.

Pedagógia:

Pedagogicko-vedecký kolektív zabezpečuje výučbu 30 predmetov z problematiky etológie zvierat, porúch správania zvierat, bioetiky a profesijnej etiky v slovenskom aj anglickom jazyku v bakalárskych, doktorských a magisterských študijných programoch Všeobecné veterinárske lekárstvo, Hygiena potravín, Vzťah človek zviera a jeho využitie v canisterapii a hipoterapii, Kynológia, Pohoda a ochrana zvierat.

Vybavenie pracoviska:

Pracovisko má k dispozícii samostatnú budovu v areáli univerzity. Tu sa nachádzajú dve cvičebne a študentská počítačová miestnosť pre zabezpečenie pedagogického procesu. Ďalej má biochemické laboratórium (Idexx biochemical analyzer, Idexx haematological analyzer, Elisa reader (OPSYS MR DYNEX), open field miestnosť a attachment miestnosť pre psov vybavené nahrávacím kamerovým systémom. Pre zabezpečenie kynologickej etológie sú k dispozícii vlastné koterce. Ako výskumné a pedagogické zázemie slúži Školský poľnohospodársky podnik, Jazdecký areál Košice, Zoo v Košiciach, Stredisko chovu služobných psov v Moravskom sv. Jáne, canisterapeutické centrum v Žiline. Na spracovanie behaviorálnych prejavov zvierat sa využíva softwer Observer XT 10, Polar Pro Trainer, Pocket observer.

Výskum:

Pracovisko sa po výskumnej stránke spočiatku zameriavalo na problematiku welfare hospodárskych zvierat, možnosti merania welfare a stanovenia parametrov welfare. V súčasnosti hlavné smery výskumu sa sústreďujú na problematiku klinickej veterinárnej etológie v súvislosti so správaním psov, mačiek a koní, riešením otázok v oblasti etológie a welfare spoločenských a pracovných zvierat so zameraním na terapiu a prevenciu behaviorálnych porúch a analýzu indikátorov welfare.

Ďalší smer výskumu v spolupráci s policajným zborom SR, je zameraný na zostavenie batériových testov individuálnych predispozícií šteniat za účelom predikcie ich pracovnej upotrebitelnosti. Taktiež v partnerstve s canisterapeutickými tímami hodnotíme welfare canisterapeutických psov a ich vplyv na klientov centier.

Z tohto zamerania vychádzajú aj riešené výskumné úlohy, doktorandské, diplomové a bakalárske práce.

Zamestnanci:

Pracovný tím sa začal formovať od r. 2003. V priebehu rokov dochádzalo k zmenám v zložení kolektívu.

V súčasnosti ho tvoria:

prof. MVDr. Jana Kottferová, PhD. – pedagóg

MVDr. Zuzana Kasičová, PhD. – pedagóg

MVDr. Lenka Lešková, PhD. (MD, zastupuje MVDr. Barbara Peťková) - pedagóg

MVDr. Monika Slivková, PhD. (MD, zastupuje MVDr. Lenka Skurková, PhD.) - pedagóg

Mgr. Martin Florian – doktorand

MVDr. Barbara Peťková – externý doktorand

MVDr. David Vajányi – externý doktorand

Ing. Alena Demeová - laborantka

Iveta Pristašová – laborantka

Kolektív pracoviska aplikovanej etológie a profesijnej etiky.

Z ľava: B. Peťková, I. Pristašová, A. Demeová, J. Kottferová, M. Florian, L. Skurková, Z. Kasičová

Katedra živočíšnej fyziológie a etológie Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Ilkovičova 3278/6, 841 04 Bratislava, Slovenská republika

<https://fns.uniba.sk/kzf/>

Z historického hľadiska je vznik Katedry živočíšnej fyziológie a etológie spájaný s rokom 1990. Jej prvým vedúcim bol fyziológ doc. RNDr. Ján Veselovský, DrSc., ktorého vystriedal nestor slovenskej etológie doc. RNDr. Martin Novacký, CSc., ktorý ju viedol do roku 1994. Potom sa stal opäť vedúcim doc. Veselovský a od roku 2000 ju vedie prof. RNDr. Michal Zeman, DrSc.

Katedra sa zameriava na **systémový a integračný prístup k štúdiu fyziologických a behaviorálnych procesov v interakcii s faktormi prostredia**. Dôraz sa kladie na **rytmické zmeny prostredia**, ktoré predstavujú jednu z príčin vzniku **civilizačných ochorení**. Determinujúci je chronobiologický prístup, pričom kľúčovým motívom je štúdium mechanizmu fungovania **biologických hodín**. Nemalá pozornosť je venovaná aj štúdiu behaviorálnych

zmien sprevádzajúcich tento typ ochorení.

Intenzívna pozornosť je tiež venovaná štúdiu epigenetických **faktorov prostredia**, najmä **maternálnych vplyvov**, na formovanie fenotypu jedinca. Na modeli laboratórnych hlodavcov sa sústreďujeme predovšetkým na neurobiologické aspekty podmieňujúce vznik niektorých psychických a neurovývinových ochorení (najmä depresie a autizmu). Na aviárnom modeli študujeme vplyv maternálnej investície na vývin a fungovanie "coping stratégií" čiže individuálnych stratégií, ktorými sa živočíchy vyrovnávajú s fluktuáciami v podmienkach vonkajšieho prostredia.

Venujeme sa tiež **analýze vrodenej a naučenej foriem správania a vzniku etopatí**

u zvierat žijúcich v zoologických záhradách. Náš etologický výskum sa zameriava aj na určité aspekty ľudského správania (napr. na vplyv animoterapie na ľudí s rôznym typom postihnutia, na štúdium vzťahu medzi prenatálnym prostredím a postnatálnou schopnosťou empatizácie).

Spoločné rozvíjanie fyziológie a etológie na pracovisku dovoľuje funkčné a tesné prelínanie oboch disciplín s možnosťou vzniku nových poznatkov v hraničných oblastiach. Impulzom pre ďalšiu integráciu prístupov oboch disciplín vo vede je vznik Laboratória fyziologickej a behaviorálnej fenotypizácie, ktoré vďaka podpore EU projektu ACCCOR, disponuje modernými metódami na telemetrické hodnotenie fyziologických procesov laboratórnych hlodavcov paralelne s „on line“ kvantifikáciou behaviorálnych prejavov vo fenotypizačných kliečkach.

Ústav biochémie a genetiky živočíchov Centrum biovied SAV, v.v.i.

Slovenská akadémia vied

Dúbravské cesta 9, 84005 Bratislava, Slovenská republika

<http://ubgz.sav.sk/o-nas/oddelenia/oddelenie-fyziologie-a-etologie/>

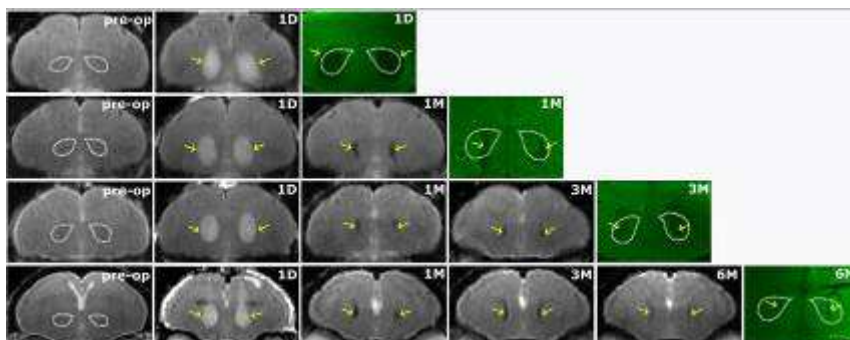
Kontaktná osoba RNDr. Ľubor Košťál, CSc. Lubor.Kostal@savba.sk

Mgr. Ľubica Niederová-Kubíková, PhD. Lubica.Niederova@savba.sk

V rámci Ústavu biochémie a genetiky živočíchov sa etologickému výskumu venujú dve laboratória, laboratórium správania a welfaru hydiny a laboratórium neurobiológie.

Laboratórium správania a welfaru hydiny sa dlhodobo venuje štúdiu welfaru a možnostiam jeho hodnotenia u brojlerov, nosníc a prepelice japonskej s cieľom vyvinúť nové na zvieratách založené metódy. Pracovisko disponuje rôznymi typmi chovných zariadení (chov na hlbkej podstielke a obohatené kliečky) pre spomínané druhy zvierat, čo nám umožňuje simulovať podmienky komerčného chovu. Dlhodobý výskum zameraný na abnormálne formy správania hydiny, ako ozobávanie peria u nosníc alebo stereotypné správanie navodené reštrikciou krmiva u rodičov brojlerov. Náš prístup je charakteristický kombinovaním behaviorálnych metód s rôznymi fyziologickými ukazovateľmi (identifikácia neurotransmitterových systémov podieľajúcich sa na regulácii správania pomocou farmakologickej manipulácie a in situ hybridizácie na stanovenie dopamínových receptorov v mozgu, využitie infračervenej termografie na hodnotenie stavu operenia, rádiotelemetrické meranie krvného tlaku, tepovej frekvencie, EEG). Najnovší výskum nášho laboratória sa orientuje na oblasť kognície a emócií hydiny so zameraním na dizajn testov tzv. afektom navodeného kognitívneho skreslenia na úrovni pozornosti, pamäti ale hlavne na úrovni skreslenia tvorby úsudku. Pri dizajne takýchto testov pre hydinu využívame operačné diskriminačné učenie v Skinnerovom boxe s dotykovou obrazovkou či 8-ramenné radiálne bludisko vlastnej konštrukcie.

V laboratóriu neurobiológie sa venujeme štúdiu neurobiologických základov správania. Ako model využívame spevavce, ktoré sa ako jedna z mála živočíšnych skupín dokážu učiť a imitovať zvuky. Aj keď je spev vtákov nepochybne oveľa jednoduchší než je reč človeka, existuje medzi nimi množstvo paralel na behaviorálnej, genetickej, anatomickej aj neurálnej úrovni. V súčasnosti sa naše laboratórium zameriava najmä na dve témy výskumu. Prvá sa týka

identifikácie a sledovania funkcie vokálnych oblastí mozgu kontrolujúcich spev. Naše výsledky poukazujú na existenciu nových oblastí, ktorých funkcia pre spev je neprebádaná. V druhej téme výskumu sledujeme funkčný význam a mechanizmy neurogenézy v dospelom mozgu. Študujeme mechanizmy zapojené do obnovy mozgu po poškodení, faktory ovplyvňujúce delenie buniek a ich včleňovanie do oblastí mozgu, a tiež úlohu nových neurónov pre behaviorálnu plasticitu. Pri štúdiu používame multidisciplinárny prístup, ktorý kombinuje behaviorálne (analýza parametrov zvuku, preferencie pre počúvanie určitej piesne), anatomické (identifikácia dráh, operácie mozgu - selektívne lézie, farmakologická manipulácia mozgových oblastí, ovplyvňovanie aktivity neurónov pomocou vírusov) a molekulárno-biologické techniky (imunohistochemia, in situ hybridizácia). Dôležitá je integrácia metódy neinvazívneho zobrazovania pomocou magnetickej rezonancie, ktoré umožňuje opakované merania v mozgu u toho istého jedinca.

KOGNITIVNÍ ETOLOGIE PTÁKŮ

Roman Fuchs

Ondra Fišer

Jan Špička

Alena Fišerová

Pavel Linhart

Míša Syrová

Petr Veselý

www.cke.cz
Přirodovědecká fakulta
Jihočeské univerzity
syrovam00@prf.jcu.cz

Zážitky ze stáží a konferencí

Metr sněhu, zima a strakapoudi

V polovině března se část týmu Centra kognitivní etologie Katedry zoologie Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích vydala na expedici do severního Finska. Členové týmu tam následně prováděli playbackové experimenty se strakapoudy velkými (*Dendrocopos major*). Jelikož se jedná o alopatickou populaci strakapoudů, kteří neznají žádné jiné strakapoudí druhy, získaná data budou velice přínosná v rozklíčování problematiky mezidruhové agrese. Kladenou otázkou je, zda jsou strakapoudi velcí agresivní pouze na druhy, se kterými si v reálném čase konkurují, nebo jestli agresi projevují i proti ostatním strakapoudům kvůli potenciální konkurenci. Právě proto jim byly přehrávány playbacky čtyř druhů strakapoudů, kteří si v rámci Evropy mohou nejvíce konkurovat - s. velký, s. jižní (*D. syriacus*), s. prostřední (*Leiopicus medius*) a s. bělohřbetý (*D. leucotos*). I přes nepříznivé podmínky (každodenní metr či více sněhu a mrazivé teploty kolem -15°C) se našemu týmu povedlo provést dostatek pokusů a získat tak velice cenná data.

Výsledky tohoto bádání přednese Alča Fišerová na výroční konferenci ČSEtS.

The Animal Navigation Conference

Royal Institute of Navigation, sekce Animal Navigation Group pořádá každé tři roky největší konferenci o navigaci, orientaci a migraci zvířat. Po kovidových restrikcích, které způsobily čtyřletou přestávku, se letos v dubnu mohl konečně uskutečnit již 11. ročník této nejproslulejší konference o navigaci zvířat. Navíc nádherné historické prostředí Royal Holloway College v Eghamu nedaleko Londýna dodává této konferenci ještě o to půvabnější nádech a kouzlo. Opět se sem sjeli největší odborníci z tohoto oboru, namátkou si dovolím jmenovat třeba: John Phillips, Ilia Solovoyov, Pascal Malkemper, Joe Kirschvink, Rachel Muheim, Michael Winkelhoffer či Henrik Mouritsen a řada dalších významných osobností z oboru. Konference probíhala od středy 12. do pátku 14. dubna 2023 a program byl opravdu nabitý. Přednášky byly rozděleny do osmi sekcí, a to Sensory Basis, Maps, Evolution, Orientation, Novel Methods and Approaches, Cognition, Neuroanatomy a poslední byla sekce nazvaná Navigation in situ. Samozřejmě nemohla chybět ani poster session.

I náš magnetorecepční tým v zastoupení Kateřina Benediktová, Jana Adámková, Natalia Iakovenko, Vlastimil Hart a Merle Reige přispěl svou troškou do mlýna. Prezentovali jsme přednášku zaměřenou na téma Magnetorecepce a prostorová orientace psů a dva postery (využití nositelných kamer při studiu chování psů a reakce psů na umělé magnetické pole). Vrcholem celé akce pak byla slavnostní pětichodová večeře tradičně konaná v Picture Gallery ve Founder's Building. Podařily se nám navázat kontakty s kolegy z jiných týmů a získat mnoho nových zajímavých nápadů. Experti v oboru jako třeba John Phillips, Michael Winkelhoffer a řada dalších nám dali zajímavé tipy na inovaci našich behaviorálních experimentů s loveckými psy ve volném terénu i v laboratorních podmínkách naší elektromagnetické cívky v Kostelci nad Černými lesy. Navíc nám nabídli svoji pomoc s designem experimentů a případně s vyhodnocením či interpretací některých výsledků. Za což jsme jim nesmírně vděční, neboť občas je komplikované přijít na etologické vysvětlení spontánního chování našich čtyřnohých psích svěřenců. Odjžděli jsme ze Spojeného Království nabití dojmy a plni energie k dalšímu pokračování našeho magnetorecepčního výzkumu.

Jana Adámková a Kateřina Benediktová
Katedra myslivosti a lesnické zoologie
Fakulta lesnická a dřevařská
Česká zemědělská univerzita v Praze

Zápis z valného shromáždění 49. konference

- Představení nových členů (Jana Adámková, Kateřina Benediktová, Jakub Fořt, Ondřej Fišer)
- Informace o Ceně Zdeňka Veselovského za rok 2021
- Plány pro 50. výročí společnosti – výroční zpravodaj
- Hospodaření společnosti:
 - Bilance za rok 2021
 - Plán na rok 2023
 - Odsouhlasení návrhu členem revizní komise
- Stanovení usnášenischopnosti (26 přítomných)
- Změna členských poplatků - z 150 Kč (6 EUR) pro studenty a 300 Kč (11 EUR) pro řádné členy na 250 Kč (10 EUR) pro studenty a 500 Kč (20 EUR) pro řádné členy
 - Hlasování: 0 proti, 0 zdrženo, 26 pro
 - Bod byl schválen
- Volby do výboru ČSEtS
 - Končící člen výboru po 2 volebních obdobích: Petr Veselý
 - Končící členové výboru ucházející se o znovuzvolení: Tereza Roubalová, Katarina Pichová, Ágnes Moravcsíková
- Navržení kandidátů do voleb výboru ČSEtS
 - Navržen Ondřej Fišer
 - 4 finální kandidáti: Tereza Roubalová, Katarina Pichová, Ágnes Moravcsíková, Ondřej Fišer
- Výsledek tajné volby:
 - Tereza Roubalová: 26 hlasů zvolena
 - Katarina Pichová: 26 hlasů zvolena
 - Ágnes Moravcsíková: 25 hlasů zvolena
 - Ondřej Fišer: 25 hlasů zvolen
- Změny stanov z roku 2019: přihlašování dvojích příspěvků zpoplatněno do výše 500 Kč dle ceny organizace
- Poznatek k dřívějšímu oznámení termínu příští konference
- Poděkování doc. Filipčíkovi za pomoc při organizování konference
- Poděkování MENDELU za zajištění konference
- Ukončení valné hromady

4. 11. 2022

Zapsala: Petra Eretová

Cena Zdeňka Veselovského

S radostí oznamujeme, že po posouzení odborné poroty ČSEtS cenu za rok 2022 získala magisterská studentka PŘF JU Ladislava Krausová za svůj prvoautorský článek: Red-backed shrike (*Lanius collurio*) versus common cuckoo (*Cuculus canorus*): An example of ineffective cuckoo–hawk mimicry v časopise Ecology and Evolution.

Gratulujeme a přejeme mnoho dalších úspěchů!
Výbor ČSEtS

Ecology and Evolution

Open Access

RESEARCH ARTICLE | Open Access

Red-backed shrike (*Lanius collurio*) versus common cuckoo (*Cuculus canorus*): An example of ineffective cuckoo–hawk mimicry

Ladislava Krausová , Petr Veselý, Michaela Syrová, Kateřina Antonová, Ondřej Fišer, Vanda Chlumská, Markéta Pátková, Šimon Pužej, Roman Fuchs

First published: 23 December 2022 | <https://doi.org/10.1002/ece3.9664>

Hospodaření společnosti

<u>Bilance na účtech za rok 2021</u>			
Přehled účtu v českých korunách	Kč	Přehled účtu v eurech	€
Stav k: 01.01.2021	176 044,19	Stav k: 01.01.2021	129,50
Stav k: 31.12.2021	270 085,12	Stav k: 31.12.2021	393,00
Převod z pokladny	88 500,00	přírůstek	263,50
přírůstek	5 540,93	Převod na Kč (263,50 EUR * 24,54)	6 466,29
Celková bilance za rok 2021: 12 007,22 Kč			
<u>Financování ČSEtS v roce 2023</u>			
Příjmy	Kč	Výdaje	Kč
Vložené na konferenci	150000	Realizace konference	150000
Členské příspěvky	10000	Cena ZV	10000
		Daňové přiznání	5000
Předpokládaný schodek: 5 000 Kč			

Jak přispět do zpravodaje a na facebook ČSEtS?

Příspěvky do Zpravodaje ČSEtS

Do zpravodaje můžete přispět následujícími způsoby:

- Postřehy ze stáží, konferencí, z tuzemských a zahraničních cest – krátké povídání o zážitcích, fotky s popisky
- Rozloučení či vzpomínka na kolegy, kteří nás v uplynulém roce opustili
- Významná jubilea a šťastné události
- Představení PhD absolventů - představení absolventa, včetně krátké anotace disertační práce, fotka absolventa
- Představení běžících projektů spjatých s etologií – krátká anotace, fotka týmu
- Představení nových vědeckých, odborných, knižních publikací členů společnosti – krátká anotace
- Jakékoliv další sdělení členům společnosti, které nezapadá do předešlých kategorií

Vaše příspěvky do zpravodaje zasílejte na adresu: casetolspol@gmail.com.

Příspěvky na facebook ČSEtS

Na naší facebookové stránce: <https://www.facebook.com/casetolspol> se snažíme vytvořit prostor, kde budeme sdílet novinky ze světa etologie. Proto vás chceme požádat o spolupráci ve formě zasílání informací o vyšlých publikacích, chystaných a probíhajících projektech či akcích, zasílání různých fotek, videí, informací z probíhajícího výzkumu apod.

Twitter účet ČSEtS

Sledovat nás můžete také na našem Twitter účtu: https://twitter.com/CSEtS_pro pro mezinárodní komunikaci a sdílení novinek s etology ze zahraničí.

Zprávy ČSEtS č. 36, 2023 vydává Česká a Slovenská etologická společnost jako neprodejný bulletin pro členy ČSEtS. Hlavní editor sborníku: Ágnes Morvcsíková. S přípravou sborníku dále pomáhali členové výboru ČSEtS ve složení: Helena Chaloupková, Katarína Pichova, Petra Eretová, Tereza Roubalová, Iveta Štolhoferová, Ondřej Fišer. Texty prošly jen interní jazykovou úpravou.